

CZY ROZUMIESZ, CO SŁYSZYSZ? SPOŁECZNOŚĆ NOWOCZESNA JAKO WYZWANIE DLA KATECHEZ

Wprowadzenie

„Czy rozumiesz, co słyszysz?”¹ Tak zapewne brzmiałoby dzisiaj pytanie Filipa, który – zaintrygowany młodym człowiekiem przesiadującym w kościelnej ławce – pragnąłby dowiedzieć się czegoś więcej o jego wewnętrznej motywacji, która skłoniła go do przyścia na niedzielną Mszę świętą. Zadaniem i wyzwaniem Kościoła, zarazem i jednym z podstawowych problemów teologii praktycznej, jest skuteczne przekazywanie Ewangelii, czyli towarzyszenie dorastającemu człowiekowi w procesie jego stopniowego dojrzewania oraz wrastania w strukturę Kościoła². Środkami przekazywania Ewangelii są: głoszenie, świadectwo, nauczanie, sakramenty, miłość bliźniego, czynienie uczniami³. Katecheza przybiera różne formy – tradycyjne i nowatorskie. Zdaje się, że największą grupę ludzi objętych katechezą tradycyjną stanowią uczestnicy niedzielnej i świątecznej Mszy świętej, ci, którzy słuchają kazań i homilii, często także korzystają z nauk rekolekcyjnych adwentowych i wielkopostnych⁴.

Samo słuchanie nie jest jednak wystarczające. Aby katecheza była skuteczna, musi być zrozumiana przez odbiorców. Niewątpliwie we współczesnym świecie jedną z ważniejszych grup, do której trzeba dotrzeć ze Słowem Bożym, jest młodzież. Bardzo dużo mówił o tym Jan Paweł II: „Kościół widzi młodych – więcej – Kościół w sposób szczególny widzi siebie samego w młodych – w Was wszystkich, a zarazem w każdej i w każdym z Was. Tak było od początku, od czasów apostoelskich. Szczególnym świadectwem mogą być słowa św. Jana z Pierwszego

---

¹ Zob. Dz 8,30-31: „Gdy Filip podbiegł, usłyszał, że tamten czyta proroka Izajasza: <Czy rozumiesz, co czytasz?> – zapytał. A tamten odpowiedział: <Jakżeż mogę [rozumieć], jeśli mi nikt nie wyjaśni?> I zaprosił Filipa, aby wsiadł i spoczął przy nim”.

² Por. CT 18.

³ Por. DOK 46.

⁴ Por. R. Czekalski, *Formy katechezy dorosłych w Polsce – realizacja, możliwości, projekty*, w: *Katecheza w Kościele i dla Kościoła*, red. tenże, Płock 2006, s. 135.

Listu tego Apostoła: «Piszę do was, młodzi, że zwyciężyliście Złego. Napisałem do was, dzieci, że znacie Ojca ... Napisałem do was, młodzi, że jesteście mocni i że nauka Boża trwa w was ...» (1 J 2,13n.). [...] W naszym pokoleniu, u kresu drugiego tysiąca lat po Chrystusie, Kościół również widzi siebie samego w młodych»⁵.

Jednocześnie jest to ta część społeczeństwa, z którą najtrudniej nawiązać kontakt. Jak wskazują badania przeprowadzane regularnie przez Centrum Badań Opinii Społecznej polska młodzież jest coraz mniej religijna: „W badaniach młodzieży już od wielu lat obserwujemy spadek poziomu religijności młodych ludzi. Coraz rzadziej uczestniczą oni w praktykach religijnych, coraz rzadziej określają się też jako osoby wierzące. Nie ma wątpliwości, że jest to istotny trend, odzwierciedlający zmiany w naszym społeczeństwie: polska młodzież jest w coraz mniejszym stopniu religijna»⁶.

Trudno wskazać jedną przyczynę takiego stanu rzeczy, ponieważ wiele czynników wpływa na poziom religijności młodzieży. Jednak można wśród nich wymienić kilka najważniejszych i to one zostały krótko scharakteryzowane w pierwszej części artykułu. Wymienione czynniki można uznać także jako istotne w rozumieniu przez młodych ludzi skierowanego do nich Słowa Bożego. Stopień zrozumienia homilii i kazań przez młodzież jest głównym przedmiotem niniejszego artykułu i został omówiony w ostatniej części na podstawie badań własnych. W tym miejscu należy zaznaczyć, że grupa osób, która wzięła udział w badaniu, jest związana z Katolickim Stowarzyszeniem Młodzieży, a więc wskaźnik ich poziomu religijności jest wyższy niż u ogółu. Niemniej jednak przedstawione wyniki pokazują, że często nawet młodzież związana z grupami katolickimi ma problem ze zrozumieniem kazań i homilii, co tym bardziej świadczy o tym, jak ogromne wyzwanie stoi przed księżmi. Ponadto ankieta stanowi punkt wyjścia do szerszych badań dotyczących tej tematyki. Do tej pory przeprowadzono liczne badania dotyczące religijności młodzieży, powstało również wiele prac na temat posiadanych przez młodych ludzi wartości oraz postrzegania przez nich kwestii moralnych⁷, jednak żadne

⁵ Jan Paweł II, List apostolski do młodych całego świata z okazji Światowego Roku Młodzieży, 15: AAS 77 (1985), 620-621.

⁶ A. Głowacki, *Religijność młodzieży i uczestnictwo w lekcjach religii w szkołach*, w: *Raport z badania pn. Młodzież 2018*, red. M. Grabowska, M. Gwiazda, CBOS, Warszawa 2019, s. 153.

⁷ Zob. m.in.: G. Adamczyk, *Wartości społeczne w świadomości młodzieży niemieckiej i polskiej*, Lublin 2003; J. Baniak, *Religia katolicka i Kościół rzymskokatolicki w opiniach polskiej młodzieży. Od akceptacji do kontestacji*, Kraków 2015; U. Gruca-Miąsik, *Rozmawianie moralne młodzieży. Wybrane obszary i konteksty*, Rzeszów 2015; A. Królikowska, *Pojęcia religijne młodzieży. Badania empiryczne denotacyjnego i konotacyjnego rozumienia pojęć*, Kraków 2008; J. Mariański, *Przemiany moralne polskich maturzystów w latach 1994-2009. Studium socjologiczne*, Lublin 2011; J. Mariański, *Małżeństwo i rodzina w świadomości młodzieży maturalnej - stabilność i zmiana*, Toruń 2012; A. Miaszek, *Zagrożenia moralne młodzieży wezwaniem dla duszpasterstwa*, Pelplin 1996; K. Pawlina, *Polska młodzież przełomu wieków*, Warszawa 1998.

z nich nie dotyczyły wyłącznie stopnia zrozumienia głoszonych przez katechetów homilii/ kazań.

Dojrzewanie w kontekście współczesności

Aby skutecznie głosić Słowo Boże, trzeba przyjrzeć się w pierwszej kolejności kondycji współczesnego świata. Żyjemy w epoce postmodernizmu⁸ nazywanego czasem zmierzchem chrześcijaństwa. Wyraża się on w kilku zasadach. Zakłada istnienie wielości prawd, co prowadzi do odrzucenia tezy o istnieniu kryteriów, dzięki którym można poznać prawdę i dobro. Konsekwencją braku obiektywizmu dotyczącego prawdy i piękna jest odrzucenie obiektywnego sensu, co skutkuje pojawieniem się tolerancji o absolutnym charakterze. Postmodernistyczne myślenia odrzuca również uniwersalność i jedność, traktując je jako źródło represji i totalitaryzmu. Poprzez takie odrzucenie korzeni i zasad świat popada w chaos.

Rozluźniają się również więzi społeczne, gdyż życie osobiste staje na pierwszym miejscu, bardzo często małżeństwo ustępuje partnerstwu bez zobowiązań. Moralność opiera się na hedonizmie, który jawi się jako wyzwalający. Istotą życia człowieka staje się konsumpcjonizm napędzający świat. Pojawiają się również tendencje do traktowania ogólnie pojętego wychowania jako czegoś złego. Każdy jest panem siebie i sam decyduje o tym, co dobre i złe, piękne i brzydkie itd.⁹

Jednostka dorastająca w tak skonstruowanym świecie może czuć się zagubiona. Wówczas jednym z naturalnych sposobów na odnalezienie się jest wejście w grupę rówieśniczą. Grupy rówieśnicze mają istotny wpływ na świat wartości młodzieży, ponieważ to przede wszystkim one kształtują młodego człowieka na drodze przechodzenia od pozycji członka rodziny do pozycji obywatela. Proces ten jest związany z odrzuceniem niektórych uznanych przez rodzinę wzorów na rzecz uznania zasad organizacji życia społecznego. Rozstanie z rodziną i rodzicami jest naturalnym etapem, ale równocześnie procesem trudnym i niekiedy bolesnym, jednak niezbędnym w kształtowaniu dojrzałej tożsamości. Przynależność do grupy rówieśniczej pociąga za sobą określone skutki. Do skutków o charakterze pozytywnym należy zaliczyć: pewność siebie, poczucie bezpieczeństwa oraz poczucie ważności osobistej każdego członka, które wynika z akceptacji grupy. Istotną kwestią jest również rozładowanie

⁸ Podejmowano wiele prób definiowania postmodernizmu, wielu badaczy podkreśla problemy związane z jasnym postawieniem granic tego terminu. Na potrzeby tego artykułu przytaczam ogólną definicję postmodernizmu, który rozumiem jako: „pewien stan kultury, jako inną formację kulturową, kształtującą się w opozycji do podstawowych wartości i przekonań epoki modernizmu” – A. Jawłowska, *Tu i teraz w perspektywie kultury postmodernistycznej*, w: *Przełom i wyzwanie. Pamiętnik VIII Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego*, Toruń 19 – 22.09.1990, Warszawa-Toruń 1990, s. 138.

⁹ Por. W. Łachut, *Współczesne wyzwania i kierunki w posłudze słowa wśród młodzieży*, w: „Seminare” 15(1999), s. 45-52.

emocjonalne związane z nieskrępowaniem, możliwością swobodnego dzielenia się swoimi myślami, przeżyciami i doświadczeniami przy zrozumieniu przez innych uczestników. Grupa sprzyja także wytwarzaniu się umiejętności współżycia społecznego, dostosowania się i współdziałania, opanowywania zapędów egoistycznych i poszanowania wspólnych interesów. Stanowi ona zatem istotny czynnik uspołecznienia. Z kolei do skutków negatywnych można zaliczyć snobizm, który rozwija się u poszczególnych członków grupy oraz ekskluzywną lojalność wobec siebie, a wrogość wobec innych. Kształtujące się poczucie wspólnoty wytwarza naturalny podział na „my”, czyli młodzież oraz „oni”, czyli dorośli. Pojawia się pragnienie zewnętrznego upodobania się do członków grupy, młodzi ubierają się podobnie, zachowują się w zbliżony sposób, mówią specyficznym żargonem, co umożliwia porozumienie oparte na poczuciu przynależności i bliskości, w przeciwieństwie do „sprzeczności z zewnątrz”. Czasami, szczególnie wobec braku bliskości z rodziną, młodzi bardzo silnie identyfikują się z grupą rówieśniczą i dochodzi do znacznej zależności od niej. Występuje zjawisko konformizmu wobec grupy, polegające na podporządkowaniu się wzorom i schematom postępowania grupy, którego celem jest odcięcie się od świata ludzi dorosłych, co często zwiększa napięcia między rodzicami i dziećmi.

Innym zjawiskiem niebezpiecznym dla młodego człowieka funkcjonującego w grupie rówieśniczej jest polaryzacja grupowa. Może ona przejawiać się podejmowaniem przez grupę bardziej krańcowych decyzji niż decyzje podejmowane przez działających w samotności poszczególnych członków. Również rywalizacja grupowa jest silniejsza niż rywalizacja indywidualna. Kolejny negatywny skutek uczestnictwa w grupie to deindywidualizacja i utrata poczucia własnego „ja”, co z kolei może spowodować utratę właściwej kontroli nad zachowaniem. Konsekwencją tego jest zwiększenie impulsywności i patologiczności postępowania, czyli wyzwalanie zachowań, o które nikt nie podejrzewałby młodego człowieka. Uczestnictwo w grupie pozwala także na anonimowość, możliwość rozgrzeszenia się ze skutków własnego postępowania. Im większa grupa, tym mniejsze poczucie własnej odpowiedzialności¹⁰.

Przyglądając się grupom nieformalnym młodzieży, należy ponadto zwrócić uwagę na zjawisko subkultury¹¹. Przynależność do jakiegokolwiek subkultury wywiera określony wpływ na podejście do spraw wiary i moralności. Istnieje wiele typologii subkultur młodzieżowych, współcześnie mówi się nawet o postsubkulturach¹². Biorąc pod uwagę alternatywność preferowanych wartości w stosunku

¹⁰ Por. A. Błasiak, *Aksjologiczne aspekty procesu wychowania wybrane zagadnienia*, Kraków 2009, s. 164-175.

¹¹ Zob. M. Z. Stepulak, *Subkultury młodzieżowe: przyczyny, zagrożenia, szanse*, w: „Resovia Sacra” 3(1996), s. 237-248.

¹² Por. K. Adamowicz, *Od subkultury do postsubkultury. Zmiany w obszarze dzisiejszej kultury alternatywnej*, w: „Estetyka i Krytyka” 29(2013) nr 2, s. 16-25.

do norm danego społeczeństwa, można wyodrębnić następujące rodzaje grup: subkultury religijne (sekty i nowe ruchy religijne), subkultury ekologiczno-pacyfistyczne (np. hipisi, rastafarianie, Ruch Wyzwolenia Zwierząt, Zielone Brygady), subkultury kreatywne (np. heavymetalowcy, punki, goci), subkultury konfliktowe (np. punki), subkultury przestępcze i paraprzestępcze (np. grypserzy, gitowcy, blockersi, skinheadzi), subkultury narkomańskie¹³. Bardzo silne poczucie wspólnoty, które panuje wśród osób należących do danej subkultury sprawia, że niemal żadne głosy z zewnątrz nie są w stanie zmienić podejścia poszczególnych jej członków.

Opisane powyżej zjawiska mają istotny wpływ na postrzeganie przez młodych ludzi rzeczywistości. Są także źródłem problemów, które spotyka katecheta próbujący dotrzeć do młodzieży. Dodatkowym kłopotem bardzo często jest różnica pokoleniowa pomiędzy katechetą a katechizowanym. Badania socjologiczne pokazują, że czasem niewielka różnica wieku sprawia, że ludzie należą do innego pokolenia, a w konsekwencji zupełnie inaczej patrzą na życie. W dzisiejszej nauce wyróżnia się: Stracone Pokolenie (1883 i 1900), Największe Pokolenie (czasy II wojny światowej), Milczące Pokolenie (1928-1946), The Baby Boom Generation tzw. bumersi (1946-1964), Pokolenie X (1956-1980), Pokolenie Y tzw. millennialsi (1981-2000) oraz najnowsze Pokolenie Z, czyli neo-cyfrowi tubylcy¹⁴.

Młodzież, z którą na co dzień spotykają się osoby głoszące Słowo Boże, należy do Pokolenia Z – całkowicie zanurzonego w cyfrowy, nowoczesny świat. Ogromny wpływ na młodego człowieka ma ikonosfera¹⁵. Młodzi często przywiązani

¹³ Por. A. Błasiak, dz. cyt., s. 176-177.

¹⁴ Por. K. Koseła, *Dzisiejsza młodzież – czym różni się od młodzieży sprzed lat*, w: *Duszpasterstwo młodzieży w Polsce wobec współczesnych przemian*, red. P. Ochotny, M. J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2018, s. 120-121.

¹⁵ Przez ikonosferę, rozumie się środowisko obrazu, w którym żyje człowiek. Środowisko to oddziałuje na niego i powoduje w jego psychice określone reakcje. Każdy człowiek ma własną, specyficzną ikonosferę, często stosowną do osobistych preferencji i oczekiwań, dlatego również reagowanie na nią u poszczególnych ludzi jest zróżnicowane. Obrazy konkretnej ikonosfery mogą być: naturalne (krajobrazy, pola, łąki, las), oryginalne (dzieła malarskie czy architektoniczne) oraz imitacje (reprodukcje, fotografie, obrazy telewizyjne i wirtualne). Ikonosfera medialna należy oczywiście do tych ostatnich. Człowiek od dzieciństwa przyzwyczajony jest do otaczających go obrazów, nie zdając sobie sprawy z wywieranego przez nie wpływu. Obok skutków pozytywnych dla dziecka, tj. możliwość dokładniejszego poznania: świata (np. dzięki planszom, filmom geograficznym i przyrodniczym), zagadek nauki, osiągnięć techniki, dokonań kulturalnych, pogłębienia wiedzy religijnej i życia religijnego, mają także następstwa negatywne dla jego osobowości. Do tych ostatnich zalicza się: kształtowanie się postawy konsumpcjonizmu medialnego, która prowadzi do postawy uzależnienia od mediów. Działanie tych postaw połączone z preferencją wartości hedonistycznych powoduje zamykanie się dziecka na korzystny dla jego rozwoju dialog międzyosobowy. Staje się mało komunikatywne, a w konsekwencji jest niezdolne do budowania wspólnoty z innymi. Zob. C. Galek, *Pedagogika wobec dominacji ikonosfery w mediach*, <http://www.wszia.edu.pl/wydawnictwa-wszia/nasze-forum/nasze-forum-nr-27/ikonosfera.htm> [dostęp: 1.6.2018]

i zapatrzeni w ekrany telewizorów, komputerów czy smartfonów¹⁶ stają się (bardzo często nieświadomie) podatni na przekaz, który do nich dociera. Poważnym zagrożeniem są reklamy wpływające na kształtowanie potrzeb, ponieważ to one instrumentalizują kulturę, potęgują konsumpcyjny styl życia. Podsuwają także przekaz, który buduje przekonanie, że posiadanie konkretnych dóbr stanowi realizację największych potrzeb egzystencjalnych i jest spełnieniem marzeń. Groźne jest również przyjmowanie wyjaśniania ludzkich postaw i zachowań na podstawie filmów czy programów telewizyjnych, gdzie fikcja miesza się często z rzeczywistością, prawda z fałszem, dobro ze złem, piękno z brzydotą. Zaciera się często różnica między informacją a komentarzem¹⁷.

Powszechny dostęp do internetu sprawia, że bardzo łatwo jest dotrzeć do treści niosących za sobą zagrożenie dla młodego, kształtującego się człowieka. Jednym z problemów, jaki spotykają katecheci jest brak zrozumienia przez młodzież podstawowych wartości tj. rodzina. Bez wątplenia ma to związek m.in.: z rozwojem pornografii¹⁸, lansowaniem swobody seksualnej, dewiacji, podważaniem wartości czystości, wstrzemięźliwości, małżeńskiej wierności. Ma to ogromny wpływ na młodych, którzy zaczynają patrzeć na siebie jak na przedmiot, zatracają poczucie wstydu, przejmują nieprawdziwe obrazy męskości i kobiecości, podążając w stronę egoizmu i hedonizmu, za normalne i naturalne uważają oni zachowania godzące w godność człowieka.

Negatywny wpływ na młodzież mają kształtowane i promowane przez media osobowości, które stają się idolami. Ich wizerunki pojawiają się tak często, że patrzeć na ich zachowania staje się nieodłącznym elementem codzienności młodego człowieka. Obserwowanie stylu życia „gwiazd” (często skandalicznego, jeśli chodzi o obyczajowość) wywołuje przekonanie o słuszności głoszonych przez nie poglądów (nierazko sprzecznych z wiarą chrześcijańską) i pragnienie naśladowania ich postawy, budzi również niezdrową zazdrość. Takim idolom niejednokrotnie przypisuje się opinię autorytetu, twórcy, artysty, choć niewiele ma z nimi wspólnego. Treści przez nich przekazywane często przekraczają poczucie dobrego

¹⁶ Długotrwałe spędzanie czasu przed komputerem zaburza funkcjonowanie rodzinne, pracę oraz naukę. Osoba uzależniona spędza więcej czasu przed komputerem niż z własną rodziną. Uzależnienie od internetu staje się współcześnie jednym z większych zagrożeń. Zob. M. Matuszczyk, *Uzależnienie od Internetu*, <http://www.psychiatria.pl/arttykul/uzaleznienie-od-internetu/597> [dostęp: 15.06.2018].

¹⁷ G. Łęcicki, *Media wizualne a katecheza: zagrożenia, wyzwania, zastosowania*, w: „Kultura-Media-Teologia” 5(2011), s. 75-76.

¹⁸ W 2006 roku dochody z pornografii w internecie sięgnęły 97 milionów dolarów. Aż 43% internautów trafia co jakiś czas na strony o omawianej tematyce, a 25% fraz wpisywanych w wyszukiwarce dotyczy właśnie tematyki seksu. Jest to 1/4 wszystkich wpisywanych zapytań, co pokazuje jaką potęgą jest pornograficzny biznes w sieci i jakie dochody swoim twórcom przynosi. Zob. *Pornografia w sieci – powalające statystyki*, <https://www.heuristic.pl/blog/internet/Pornografia%20w%20sieci%20-%20powalajace%20statystyki;218.html> [dostęp: 4.06.2018]

smaku, zachęcają do postawy niezdrowej ciekawości oraz do afirmacji zachowań niedopuszczalnych¹⁹.

Z pewnością sytuacja społeczna współczesnego świata i jego intensywny medialny rozwój mają wpływ na postawy młodzieży, a także na jej religijność. Potwierdzają to badania socjologiczne nad polską młodzieżą uczęszczającą do szkół średnich (lata 1988 – 2017), które pokazują obraz młodzieży jako zmienny i zróżnicowany, jednocześnie zwracają uwagę na przyspieszenie zmian w kondycji religijnej i moralnej szkolnej młodzieży. Zmniejsza się frekwencja uczestniczących w niedzielnej i świątecznej Mszy świętej, wzrasta odsetek odchodzących od tradycyjnych praktyk religijnych. W 2017 roku 88,7% badanej młodzieży szkolnej deklaruowało przynależność do Kościoła rzymskokatolickiego lub do innych wyznań chrześcijańskich i innych religii (jest to spadek o 9,3% w porównaniu do 1988 roku); głęboko wierzący i wierzący – 53,9% (mniej o 28,4%); religijność własna bez zmian – 24,6% (mniej o 9,1%); wiara jako źródło sensu życia – 32,5% (mniej o 33,8%); wiara religijna wpływa na życie codzienne – 58,1% (mniej o 20,2%); doświadczenie bliskości Boga – 23,2% (mniej o 4,9%); wiara w istnienie Boga (lata 2005 – 2017) – 68,8% (mniej o 18,0%); wiara w istnienie Trójcy Świętej – 53,7% (mniej o 22,0%); wiara w Boga jako Stwórcę świata – 57,4% (mniej o 22,2%); wiara w Boga jako Stwórcę człowieka – 56,6% (mniej o 15,9%); wiara w Opatrzność Bożą – 65,0% (mniej o 16,1%); wiara w Bóstwo Chrystusa – 73,1% (mniej o 13,6%); wiara w to, że Bóg stał się człowiekiem i umarł na krzyżu za wszystkich ludzi – 65,0% (mniej o 22,1%); wiara w zmartwychwstanie z duszą i ciałem – 23,9% (mniej o 6,9%); wiara w nagrodę lub karę po śmierci – 47,6% (mniej o 23,2%); wiara w istnienie piekła – 54,3% (bez zmian); istnieje jedna prawdziwa religia – 26,7% (mniej o 11,0%); wiara religijna może dać człowiekowi oparcie i poczucie bezpieczeństwa (lata 1998 – 2017) – 60,0% (mniej o 16,0%); praktykujący systematycznie – 25,3% (mniej o 22,7%); uczestniczący we Mszy świętej każdą niedzielę – 19,0% (mniej o 15,3%); spowiedź przynajmniej raz w roku – 68,8% (mniej o 8,0%); modlitwa codzienna – 20,0% (mniej o 31,3%). Choć dane te mają charakter tylko szacunkowy i uproszczony, ukazują pewne kierunki i tendencje zmieniającej się religijności i życia moralnego młodych ludzi w Polsce²⁰.

Światło na młodzież i jej oczekiwania co do Kościoła w Polsce może rzucić również ankieta przeprowadzona przed Synodem Biskupów zatytułowana *Młodzież, wiara i rozeznanie powołania*. Ankietę przeprowadzoną w polskiej wersji językowej wypełniło 5816 osób. Analiza wyników pokazuje, że młodzież polska darzy Kościół katolicki dużym zaufaniem, wyprzedza on w rankingu: badania naukowe oraz szkoły, instytucje użyteczności publicznej (szpitale, policja), banki, firmy itd. Młodzi doceniają znacznie działania na rzecz misji (misjonarzy) oraz wszelkie inicjatywy charytatywne. Słabiej na polu działalności oceniana jest celebracja

¹⁹ Por. G. Łęcicki, dz. cyt., s. 77-80.

²⁰ Zob. J. Mariański, dz. cyt., s. 141-148.

liturgiczna i podejmowane inicjatywy związane z działalnością grup młodzieżowych. Najsłabiej wypada aspekt edukacyjny (działania nauczycieli, katechizacja, prowadzenie placówek szkolnych i uniwersytetów). Ankietowani podnoszą postulat, aby Kościół dostosował swój język do współczesnej rzeczywistości, był konsekwentny w praktykowaniu moralności, bronił wyznawanych prawd, żył modlitwą i promował obronę życia²¹.

„Młodzież – Kazanie – Homilia”

Postulat o to, „by Kościół dostosował swój język do współczesnej rzeczywistości” powtarza się dość często. Przeprowadziłem miniankiety dotyczące głoszonych homilii i kazań. Badana grupa to członkowie lub sympatycy Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży (stowarzyszenie formuje i organizuje młodych katolików świeckich, zaspokaja ich potrzeby duchowe oraz ma za zadanie wychować młode współczesne pokolenie). Ankieta zatytułowana: *Młodzież – kazanie – homilia* miała na celu pokazanie, jak przekaz doktryny i prawd wiary jest odbierany przez młodych ludzi związanych z Kościołem katolickim. Młodzież odpowiedziała na następujące pytania: 1. W jakim stopniu język używany w czasie kazań/homilii jest dla Ciebie zrozumiały? 2. W jakim stopniu tematy poruszane w czasie kazań/homilii dotyczą twoich problemów? 3. Jak oceniasz długość kazań/homilii, których słuchasz? 4. Jakie maksymalnie 3 zarzuty postawiłbyś/postawiłabyś znanym Tobie kaznodziejom/homiletom? 5. Co uważasz za szczególnie ważne/cenne w kazaniach/homiliach (podaj maksymalnie 3 cechy). W anonimowej internetowej ankiecie przeprowadzonej w dniach 18–23 czerwca 2018 roku wzięły udział 73 osoby z różnych parafii.

Na pierwsze pytanie dotyczące języka (zastosowano pięciopunktową skalę liniową 1 – zupełnie niezrozumiały, 2 – bardzo słabo rozumiały, 3 – słabo rozumiały, 4 – rozumiały, 5 – dobrze rozumiały), którym posługują się księża i jego zrozumiałego odbioru przez młodych większość ankietowanych odpowiedziała, iż jest to język zrozumiały (51,4%). Druga pozycja to dobrze rozumiały język wysłuchanych kazań lub homilii (26,4%) i miejsce trzecie – język słabo rozumiały dla słuchaczy (18,1%).

Z udzielonych na to pytanie odpowiedzi wynika, że poziom zrozumienia jest zadowalający, ponad połowa respondentów udzieliła tej odpowiedzi. Można wysnuć wnioski, że właśnie poziom zadowolenia wynika z dotychczasowych doświadczeń i może być wypadkową różnych parafii i różnych księży. Warto zauważyć, że jeśli zsumujemy negatywne odpowiedzi to okazuje się, że co piąta osoba uważa, że język jest niezrozumiały. Jest to bardzo cenna informacja, która powinna dać wiele do myślenia osobom głoszącym kazania i homilie, język stanowi bowiem fundament

²¹ M. Tutak, *Młodzi przed Synodem. Analiza ankiety internetowej w świetle konkluzji dokumentu presynodalnego*, w: *Duszpasterstwo młodzieży w Polsce...*, dz. cyt., s. 177-190.

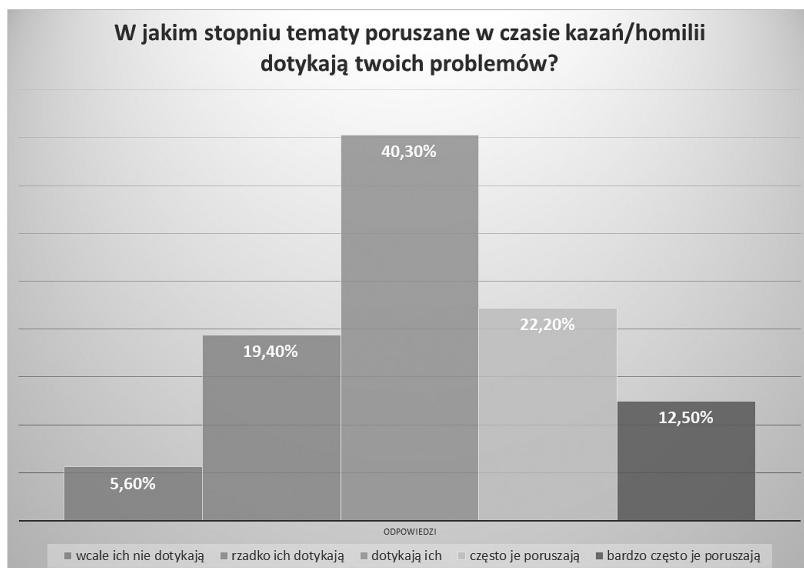
komunikacji. Oczywiście jest, że jeśli treści istotne będą przekazywane niezrozumiałym językiem, nie dotrą do serc słuchaczy. Nie sztuką jest opowiadać ludziom o rzeczach trudnych, używając wyszukanego języka, sztuką jest mówić tak, żeby zrozumieli.

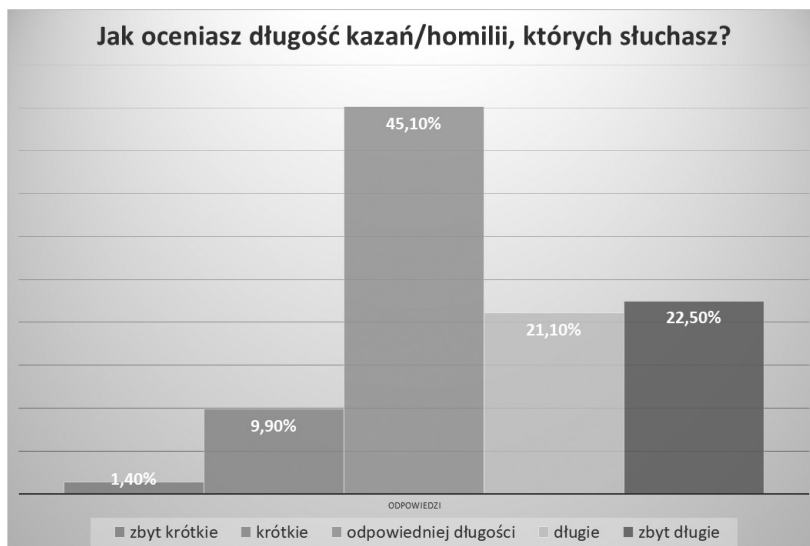
Źródło: opracowanie własne

Na pytanie drugie (zastosowano pięciopunktową skalę liniową 1 – wcale ich nie dotyczą, 2 – rzadko ich dotyczą, 3 – dotyczą ich, 4 – często je poruszają, 5 – bardzo często je poruszają) dotyczące poruszanych tematów kazań i homilii dotyczących problemów młodzieży zdecydowana większość respondentów stwierdza, iż księża swoim przepowiadaniem dotyczą ich problemów (40,3%). Drugie miejsce zajmuje odpowiedź, że często słyszą o swoich problemach (22,2%) i trzecia z najliczniej wybieranych odpowiedzi, iż rzadko przepowiadanie dotyczy problemów związanych z życiem młodych (19,4%).

Najczęściej wybieraną odpowiedzią była ta najbardziej neutralna. Świadczyć to może o tym, że znajduje się tutaj grupa tematów ogólnych, powszechnych. Młodzi ludzie mogą nie utożsamiać się z tematem, ponieważ treści głoszone przez księży są uniwersalne. Młodzież bardzo emocjonalnie podchodzi do swoich problemów i te problemy mają charakter krótkotrwały i intensywny, dlatego tak trudno mówić konkretnie o nich.

Źródło: opracowanie własne

Źródło: opracowanie własne

Trzecie pytanie służyło ocenie długości wysłuchiwanym kazań lub homilii (również zastosowano pięciopunktową skalę liniową 1 – zbyt krótkie, 2 – krótkie, 3 – odpowiedniej długości, 4 – długie, 5 – zbyt długie). Zdecydowana większość

opowiedziała się za tym, że kazania są odpowiedniej długości (45,1%), druga pod względem ilości była odpowiedź, iż są one zbyt długie (22,5%) oraz trzecia mówiąca, że są długie (21,1%).

Jeśli zsumujemy odpowiedzi i podzielimy na 3 grupy: krótkie, odpowiednie, długie, możemy zauważyć, że młodzi ludzie uważają homilie i kazania za długie lub odpowiednie. Warto pamiętać, że poczucie czasu przez ankietowanych jest specyficznie. Młodzi żyją aktywnie, szybko, nie są przyzwyczajeni do długiego oczekiwania, chcą mieć wszystko natychmiast, podane w skondensowanej formie.

Kolejne dwa pytania to pytania otwarte. Czwarte dotyczyło zarzutów, jakie młodzież stawia głoszącym kazania i homilie (można było postawić maksymalnie trzy zarzuty). Odpowiedzi były bardzo zróżnicowane (każdy podszedł do pytania indywidualnie), zarysować można pewne powtarzające się wątki. Młodzi zauważają sztuczne przedłużanie, często nietrafionymi anegdotami lub dygresjami, które nic nie wnoszą. Zarzucają brak ogólnego sensu. Sporej grupie nie podoba się odczytywanie tekstu z kartki (podejrzewają, że często autorem nie jest ta osoba, która to później odczytuje). Krytykują, że w ważne święta czyta się listy Episkopatu zamiast przepowiadać Słowo Boże. Zarzucają brak talentu w przekazywaniu wybranych treści. Spodziewaliby się więcej odwołań do samych czytań i wyjaśnienia ich sensu. Zarzucają brak odwagi w poruszaniu trudnych tematów, pojawia się problem rozbieżnych stanowisk na tematy poruszane przez różnych księży. Problematyczne są wszelkie wątki polityczne występujące w czasie głoszenia.

Piąte pytanie było zachętą do wskazania maksymalnie trzech cech ważnych/cennych dla młodych odbiorców. Najbardziej pożądane cechy to zwięzłość i konkretny temat. Dostosowanie przekazu do grupy odbiorców, nawiązywanie i opieranie się na Słowie Bożym oraz kontakt z odbiorcą.

Zakończenie

Młodzież jest naszą wspólną przyszłością, mówiąc o niej musimy mieć na uwadze, że nie jest to grupa jednorodna, lecz mamy tu do czynienia z licznymi grupami posługującymi się własnymi językami i choć mają wiele wspólnego potrafi ich równie dużo dzielić. Skrywa w sobie ogromny potencjał, potrafi być pełna idealizmu, ale i łatwo ulega licznym manipulacjom. Bardziej niż kiedykolwiek potrzebuje towarzyszenia ze strony Kościoła, który jednak musi nauczyć się, jak czytamy w dokumencie końcowym synodu o młodzieży, wsłuchiwać się w potrzeby artykułowane przez współczesnych młodych ludzi, żeby w skuteczny sposób im towarzyszyć na drodze aktywnego wrastania we wspólnotę Kościoła. Mimo tak licznych trudności i problemów związanych ze środowiskiem życia pociechę niesie fakt, że wielu młodych ludzi pragnie włączyć się w działania Kościoła w sposób czynny, jasno wyraża czego chce, czego oczekuje i często też pragnie współodpowiedzialności za wspólnotę, do której należy. Na pierwszy rzut oka wydaje się

więc, że mamy do czynienia z optymistyczną sytuacją – musimy jednak zadać sobie pytania: czy aby na pewno Kościół i młodzież się rozumieją? Czy młoda osoba na pewno rozumie, co słyszy? Czy potrafi odnieść to do swojego życia, czy ziarno słowa Bożego rzucane w ich serca pada na podatny grunt? Czy może zbyt mała ilość wolnej przestrzeni sprawia, że zasłyszane słowo nie przynosi owocu, że ciągle jest zagłuszone, że traktowane jest wybiórczo? Poszukując recepty na coraz lepsze zrozumienie, trzeba otworzyć się na dialog, współpracę, wzajemny szacunek i podjęcie wspólnego trudu budowania wspólnoty. W innym przypadku nie będzie komu zadać już w niedalekiej przyszłości pytania: czy rozumiesz co słyszysz?

Streszczenie

Artykuł porusza istotną tematykę stopnia zrozumienia kościelnego głoszenia Słowa Bożego skierowanego do młodzieży. Stanowi dobry przyczynek do dalszej eksploatacji tego obszaru badawczego. Podejmuje próbę scharakteryzowania młodzieży pod kontem ich zaangażowania społecznego oraz zagrożeń płynących ze strony kultury konsumpcyjnej. Prezentuje własne badania na temat odbioru i zrozumienia treści przekazywanych młodym ludziom w trakcie przepowiadania w Kościele. Treści te są często słabo przyswajane i rozumiane. Należy częściej zwracać uwagę na styl i formę przepowiadania, a także brać pod uwagę postulaty wysuwane przez młodzież. Wzajemne słuchanie i partnerska współpraca wydają się jedną z odpowiedzi na problem malejącej liczby młodych ludzi zaangażowanych religijnie.

Słowa kluczowe: młodzież, katecheza, przepowiadanie

DO YOU UNDERSTAND WHAT YOU HEAR? MODERN COMMUNITY AS A CHALLENGE FOR CATECHESIS

Summary

The article deals with the important topic of understanding the church's proclamation of the Word of God addressed to young people. It is a good contribution to further exploitation of this research area. It attempts to characterize young people in terms of their social commitment and the threats of consumer culture. It presents the research on the reception and understanding of the content passed on to young people during preaching in the church. These contents are often poorly absorbed and understood. More attention should be paid to the style and form of preaching, and the demands made by young people should be taken into account. Mutual listening as well as cooperation seem to be one of the answers to the problem of the decreasing number of young people who are religiously involved.

Keywords: youth, catechesis, preaching

CAPISCI QUELLO CHE SENTI? LA SOCIETÀ MODERNA COME UNA SFIDA PER LA CATECHESI

Sommario

L'articolo tratta sull'argomento di comprensione dell'annuncio della Parola di Dio rivolto dalla Chiesa ai giovani. È un contributo all'ulteriore ricerca scientifica. L'articolo cerca di caratterizzare i giovani in termini di impegno sociale e minacce poste dalla cultura del consumo. L'autore presenta le sue ricerche sul tema di contenuti trasmessi ai giovani durante la predicazione nella Chiesa. Questi contenuti sono spesso assorbiti e compresi. Bisogna dare maggior attenzione allo stile e alla forma della predicazione, oltre a tener conto delle richieste dei giovani. L'ascolto reciproco e la collaborazione sembrano essere una delle risposte al problema del numero decrescente di giovani che sono coinvolti religiosamente.

Parole chiave: gioventù, catechesi, predicazione

Bibliografia

Jan Paweł II, *Catechesi tradendae*.

Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o Katechizacji*.

Adamowicz A., *Od subkultury do postsubkultury. Zmiany w obszarze dzisiejszej kultury alternatywnej*, w: „Estetyka i Krytyka” 29(2013), nr 2, s. 16-25.

Błasiak A., *Aksjologiczne aspekty procesu wychowania wybrane zagadnienia*, Kraków 2009.

Czekalski R., *Formy Katechezy Dorosłych w Polsce – realizacja, możliwości, projekty*, w: *Katecheza w Kościele i dla Kościoła*, red. R. Czekalski, Płock 2006, s. 133-145.

Galek C., *Pedagogika wobec dominacji ikonosfery w mediach*, <http://www.wszia.edu.pl/wydawnictwa-wszia/nasze-forum/nasze-forum-nr-27/ikonosfera.htm> [dostęp: 1.6.2018].

Jan Paweł II, List apostołski do młodych całego świata z okazji Światowego Roku Młodzieży, 15: AAS 77 (1985), s. 620-621.

Jawłowska A., *Tu i teraz w perspektywie kultury postmodernistycznej*, w: *Przełom i wyzwanie. Pamiętnik VIII Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego*, Toruń 19 –22.09.1990, Warszawa-Toruń 1990, s. 135-145.

Koseła K., *Dzisiejsza młodzież – czym różni się od młodzieży sprzed lat*, w: *Duszpasterstwo młodzieży w Polsce wobec współczesnych przemian*, red. P. Ochotny, M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2018, s. 119-140.

Lefanowicz A., *DarkNet – mroczny internet*, „Wprost” 49(2016), s. 80-81.

Łachut W., *Współczesne wyzwania i kierunki w posłudze słowa wśród młodzieży*, w: „Seminare” 15(1999), s. 45-62.

Łęcicki G., *Media wizualne a katecheza: zagrożenia, wyzwania, zastosowania*, w: „Kultura-Media-Teologia” 5(2011), s. 73-84.

Mariański J., *Kondycja religijna i moralna młodzieży szkół średnich (1988-2017)*, w: *Duszpasterstwo młodzieży w Polsce wobec współczesnych przemian*, red. P. Ochotny, M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2018, s. 141-150.

- Matuszczyk M., *Uzależnienie od Internetu*, <http://www.psychiatria.pl/arttykul/uzaleznienie-od-internetu/597> [dostęp: 15.06.2018].
- Pornografia w sieci – powalające statystyki*, <https://www.heuristic.pl/blog/internet/Pornografia%20w%20sieci%20-%20powalajace%20statystyki;218.html> [dostęp: 4.06.2018].
- Stepulak M. Z., *Subkultury młodzieżowe: przyczyny, zagrożenia, szanse*, w: „Resovia Sacra” 3(1996), s. 237-248.
- Tutak M., *Młodzi przed Synodem Analiza ankiety internetowej w świetle konkluzji dokumentu presynodalnego*, w: *Duszpasterstwo młodzieży w Polsce wobec współczesnych przemian*, red. P. Ochotny, M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2018, s. 177-196.